

**Vanhemman itsetunnon, iän ja lasten lukumäärän
yhteydet vanhemmuustyyliulottuvuuksiin**

Elina Rajalahti
Anna Väliaho
Psykologian laitos
Jyväskylän yliopisto
Toukokuu 2020

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Psykologian laitos

RAJALAHTI, ELINA & VÄLIAHO, ANNA: Vanhemman itsetunnon, iän ja lasten lukumäärän yhteydet vanhemmuustyyliulottuvuuksiin

Pro Gradu - tutkielma 39s, 2 liites.

Ohjaaja: Kaisa Aunola

Psykologia

Toukokuu 2020

TIIVISTELMÄ

Tässä Pro gradu -tutkimuksessa tutkittiin vanhemman itsetunnon, iän sekä lasten lukumäärän yhteyksiä vanhemmuustyyliulottuvuuksiin (lämpimyys, behavioraalinen kontrolli ja psykologinen kontrolli). Lisäksi oltiin kiinnostuneita siitä, ovatko vanhemman itsetunnon ja vanhemmuustyyliulottuvuuksien yhteydet erilaisia riippuen vanhemman iästä tai lasten lukumäärästä. Tutkimus oli osa Jyväskylän yliopiston toteuttamaa Vanhemmuuden voimavarat ja kuormitustekijät (VoiKu) tutkimushanketta, joka on osa kansainvälistä The International Investigation of Parental Burnout (IIPB) -hanketta. Vanhemman itsetunnon, iän ja lasten lukumäärän yhteyttä vanhemmuuden lämpimyyteen, behavioraaliseen kontrolliin ja psykologiseen kontrolliin tarkasteltiin Pearsonin korrelaatiokertoimella sekä hierarkkisella regressioanalyysillä. Tulosten mukaan nuoremmilla vanhemmilla oli matalampi itsetunto kuin iäkkäämmillä vanhemmilla, ja nuorempien vanhempien vanhemmuudessa korostui enemmän behavioraalinen kontrolli verrattuna iäkkäämpiin vanhempiin. Vanhemman itsetunto oli yhteydessä vanhemman lämpimyyteen ja psykologiseen kontrolliin siten, että korkeampi itsetunto oli yhteydessä korkeampaan lämpimyyteen, kun taas matalampi itsetunto oli yhteydessä korkeampaan psykologiseen kontrolliin. Lasten lukumäärä vaikutti vanhemman itsetunnon ja vanhemmuustyyliulottuvuuksien yhteyteen siten, että vanhemman itsetunnon ollessa matala, lasten korkeampi lukumäärä oli yhteydessä voimakkaammin psykologisen kontrollin käyttöön ja vähäisempään lämpimyyteen. Tutkimus osoitti vanhemman itsetunnolla olevan merkitystä sen kannalta, korostuuko vanhemmuudessa lämpimyys vai psykologinen kontrolli. Vanhemman itsetunnon vaikutus vanhemmuuteen olisi näin ollen tärkeä ottaa huomioon perheiden kanssa työskennellessä.

Avainsanat: vanhemmuustyyli, lämpimyys, behavioraalinen kontrolli, psykologinen kontrolli, itsetunto

UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ
Department of Psychology

RAJALAHTI, ELINA & VÄLIAHO, ANNA: Parental Self-esteem and Parenting Styles: The Role of Parents' Age and the Number of Children in the Family

Master's thesis 39s, 2 appendices

Supervisor: Kaisa Aunola
Psychology
May 2020

ABSTRACT

The aim of the study was to investigate the connections between parent's self-esteem, age and the number of children on parenting style dimensions (warmth, behavioral control, psychological control). This master's thesis was conducted at University of Jyväskylä as a part of VoiKu- research project which is part of the International Investigation of Parental Burnout (IIPB)-project. Pearson's correlation coefficients indicated a significant positive relationship between parents' age and self-esteem and a significant negative relationship between parents' age and behavioral control: the older the parents were, the higher was their level of self-esteem and the younger the parents were, the higher amount of behavioral control they reported. The results of hierarchical regression analysis indicated a significant positive relationship between parents' self-esteem and parental warmth and a significant negative relationship between parents' self-esteem and psychological control: the higher the parents' level of self-esteem was, the higher level of parental warmth and the lower level of psychological control they reported. Further, a moderating effect of the number of children was found: the associations were stronger when the number of children at home was higher. The importance of self-esteem and its possible effects on parenting should be noted when considering ways to support favourable parenting.

Keywords: parenting styles, parental warmth, behavioral control, psychological control, self-esteem

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	1
1.1 Vanhemmuustyyliä ja vanhemmuustyyliulottuvuudet	1
1.2 Itsetunto	4
1.3 Vanhemmuustyylin ja itsetunnon yhteys	5
1.4 Vanhemman iän ja lasten lukumäärän yhteys itsetuntoon ja vanhemmuustyyliin	6
1.5 Tutkimuskysymykset	8
2 MENETELMÄT	10
2.1 Tutkittavat ja tutkimusasetelma	10
2.2 Mittarit ja muuttujat	11
2.3 Aineiston analysointi	13
3 TULOKSET	14
3.1 Iän, lasten lukumäärän, itsetunnon sekä vanhemmuustyyliin muuttujien yhteydet	14
3.2 Iän, lasten lukumäärän ja itsetunnon yhdysvaikutus vanhemmuustyyliin muuttujiin	16
4 POHDINTA	21
4.1 Tutkimuksen rajoitukset ja vahvuudet	26
4.2 Johtopäätökset	27
Lähteet	28
Liitteet	34

1 JOHDANTO

Vanhemmuuteen tiedetään vaikuttavan monet tekijät, joista Belskyn (1984; 1990) mukaan tärkein on vanhemman psyykkinen hyvinvointi. Yhtenä vanhemmuuden psyykkisen hyvinvoinnin voimavarana voidaan pitää itsetuntoa (Laukkanen, Ojansuu, Tolvanen, Alatupa, & Aunola, 2014), jolla tiedetään olevan oleellinen merkitys vanhemman kyvyille kasvattaa lasta (DeHart & Pelham, 2007). Aiempi tutkimus antaa viitteitä siitä, että myös vanhemman iällä ja lasten lukumäärällä voi olla vaikutusta vanhemman itsetuntoon tai tapaan toimia vanhempana. Tutkimus iän vaikutuksesta vanhemmuustyyliin on osin ristiriitaista ja keskittynyt pääosin nuoriin äiteihin. Iän kuitenkin tiedetään vaikuttavan itsetuntoon (Robins, Trzesniewski, Tracy, Gosling, & Potter, 2002; Trzesniewski, Donellan, & Robins, 2003), joten vanhemman iällä voi itsetunnon kautta olla mahdollisesti vaikutusta myös vanhemmuustyyliin. Olemassa olevan tutkimuksen mukaan lasten korkeampi lukumäärä vaikuttaa vanhemmuuteen useammin negatiivisesti kuin positiivisesti (Fox, Platz, & Bentley, 1995; Friedson, 2015; Quarles 2013; Zussman, 1978), mutta tutkimusta lasten lukumäärän vaikutuksesta vanhemman itsetuntoon on hyvin vähän (ks. esim., Chen, Enright, & Tung, 2016; Quarles, 2013). Tässä tutkimuksessa tarkasteltiin vanhemman itsetunnon, iän ja lasten lukumäärän yhteyksiä vanhemmuustyyliulottuvuuksiin sekä vanhemman iän ja lasten lukumäärän vaikutuksia vanhemman itsetunnon ja vanhemmuustyyliulottuvuuksien välisiin yhteyksiin.

1.1 Vanhemmuustyyliä ja vanhemmuustyyliulottuvuudet

Darling ja Steinberg (1993) ovat määritelleet vanhemmuustyylin erilaisiksi asenteiksi lasta kohtaan, joiden kautta lapsen ja vanhemman välinen emotionaalinen ilmapiiri rakentuu. Voidaan ajatella, että vanhemmuustyyli muodostaa kontekstin vanhempi-lapsi suhteelle (Baumrind, 1971). Vanhemmuustyyli muodostuu erilaisista kasvatuskäytännöistä, joilla tarkoitetaan vanhemman tapaa olla lapsen kanssa ja reagoida tämän käytökseen (Coplan, Hastings, Lagace-Seguin, & Moulton, 2002). Nämä erilaiset käytännöt ovat vanhemman

yksittäisiä tekoja ja keinoja saavuttaa valitsemansa kasvatuksellinen päämäärä (Darling & Steinberg, 1993).

Baumrind (1966; 1971) on määritellyt vanhemmuustyylin koostuvan kahden vanhemmuutta keskeisesti kuvaavan ulottuvuuden, kontrolloivuuden ja lämpimyden, kautta. Tutkimushavaintojensa pohjalta Baumrind on typologisoinut kolme vanhemmuustyyliä: salliva, autoritaarinen ja auktoritatiivinen. Myöhemmin Maccoby ja Martin (1983) laajensivat Baumrindin typologian nelikenttämalliksi sisällyttämällä siihen neljännen, laiminlyövä vanhemmuustyylin. Salliva vanhemmuustyyli sisältää paljon lämpöä ja vähän kontrollia, autoritaarinen vanhemmuustyyli sisältää paljon kontrollia ja vain vähän lämpöä, ja auktoritatiivista vanhemmuustyyliä kuvaa korkea lämpimyyden ja kontrolli (Baumrind, 1966). Laiminlyövässä vanhemmuustyyliässä sekä lämmön että kontrollin määrä on alhainen (Maccoby & Martin, 1983). Empiirinen tutkimus on laajasti tukenut väitettä, että auktoritatiivinen vanhemmuustyyli on lapsen kehityksen kannalta kaikkein suotuisin (Baumrind, 1971; Maccoby & Martin, 1983; Montgomery, Fisk, & Graig, 2008; Steinberg, Lamborn, Darling, Mounts, & Dornbusch, 1994). Laiminlyövä vanhemmuustyyllillä taas on todettu olevan haitallisimmat vaikutukset lapsen kehitykselle (Aunola, Stattin, & Nurmi, 2000; Maccoby & Martin, 1983; Montgomery ym., 2008; Steinberg ym., 1994).

Sittemmin vanhemmuustyyliä on tarkasteltu typologisen lähestymistavan sijaan muuttujakeskeisesti eri vanhemmuustyyliulottuvuuksien kautta. Tämän myötä kontrolloivuus ulottuvuus on jaettu kahteen toisistaan laadullisesti erilaiseen ulottuvuuteen: behavioraaliseen ja psykologiseen kontrolliin (Barber, 1996; Barber & Xia, 2013). Muuttujakeskeinen näkökulma sallii vanhemmuustyyliulottuvuuksien yksittäisten vaikutusten tutkimisen (Barber, Stolz, Olsen, & Maughan 2005), eikä siten jaottele vanhempia kategorioihin, vaan hyödyntää koko aineiston tarkastelemalla muuttujien välisiä yhteyksiä ryhmittelemisen sijaan. Typologisessa lähestymistavassa taas iso osa aineistosta voi jäädä hyödyntämättä, kun osa vanhemmista ei välttämättä sovi ennalta määrättyihin neljään vanhemmuustyyliinluokkaan (Dornbusch, Ritter, Leiderman, Roberts, & Fraleigh, 1987; Kim & Rohner, 2002). Tässä tutkimuksessa vanhemmuustyyliä tarkastellaan muuttujakeskeisesti, eli vanhemmuustyyliulottuvuuksien kautta.

Muuttujakeskeistä lähestymistapaa käyttävässä tutkimuskirjallisuudessa vanhemmuustyyliä on lähestytty kolmen ulottuvuuden kautta: lämpimyden, behavioraalisen kontrollin ja psykologisen kontrollin (Maccoby & Martin, 1983).

Vanhemmuuden lämpimyyttä kuvaa lasta kohtaan osoitetut myönteiset tunteet, kannustus, hoiva, kiintymys sekä responsiivisuus ja hyväksyntä vuorovaikutuksessa (Maccoby & Martin, 1983; Schaefer, 1965). Behavioraalilla kontrollilla viitataan struktuuriin ja lapsen käyttäytymisen valvontaan (Bean, Barber, & Crane, 2006). Tällä tarkoitetaan sitä, että lapseen kohdistetaan selkeitä, johdonmukaisia ja ikätasoisia odotuksia tukien samalla lapsen autonomiaa (Akcinar & Baydar, 2014; Baumrind, 1983). Psykologinen kontrolli kuvaa vanhemman yritystä manipuloida lapsensa psykologista maailmaa esimerkiksi syyllistämällä, nolaamalla, ehdollisella rakkaudella ja lapsen tunteiden mitätöimisellä (Barber, 1996).

Psykologisen ja behavioraalisen kontrollin käytöllä on ehdotettu olevan erilaisia taustasyitä. Psykologisen kontrollin esiintymiseen on yhdistetty muun muassa vanhemman kokemat negatiiviset tunteet (Aunola, Tolvanen, Viljaranta, & Nurmi, 2013; Aunola, Viljaranta, & Tolvanen, 2017). On myös osoitettu, että psykologisen kontrollin käyttö vanhemmuudessa on erityisen tyypillistä vanhemmille, joilla on sisäänpäinkääntyneitä ongelmia, kuten masentuneisuutta tai matala itsetunto (Laukkanen ym., 2014; Lovejoy, Graczyk, O'Hare, & Neuman, 2000). Walling, Mills ja Freeman (2007) ovatkin pohtineet, että vanhemman alhaisempi hyvinvointi ja kyvyttömyyden tunteet voivat johtaa psykologisen kontrollin käyttöön kasvatuksessa. On myös ehdotettu, että psykologinen kontrolli kumpuaa vanhemman tarpeesta suojella valta-asemaa suhteessa lapseen, kun taas behavioraalilla kontrollilla vanhempi pyrkii sosiaalistamaan lasta (Walling ym., 2007).

Vanhemmuustyylillä tiedetään olevan merkittävä vaikutus myös lapsen kehitykselle. Vanhemmuuden lämpimyyden tiedetään olevan yhteydessä positiivisesti lapsen kehitykseen, muun muassa tämän itsetuntoon (Brummelman, ym., 2015; Harris ym., 2017). Myös Behavioraalilla kontrollilla on todettu olevan positiivisia vaikutuksia esimerkiksi lapsen toimintakykyyn (Bean ym., 2006). Vanhemman käyttämä runsas psykologinen kontrolli taas on tutkimuskirjallisuudessa yhdistetty haitallisempiin kehityksellisiin tuloksiin, muun muassa alhaiseen itsetuntoon (Plunkett, Henry, Robinson, Behnke, & Falcon, 2007) sekä masennukseen ja ahdistukseen (Barber, 1996; Garber, Robinson, & Valentiner, 1997).

1.2 Itsetunto

Rosenberg (1965) on määritellyt itsetunnon globaaliksi, kokonaisvaltaiseksi arvioksi tunteista itseä kohtaan. Tutkimuskirjallisuudessa sen perustan on nähty rakentuvan pitkälti perhekontekstissa, yleensä lapsen vanhempien toimesta (Gentile ym., 2009). Itsetunto on persoonallisuuden piirteen kaltainen suhteellisen pysyvä rakenne, ja osa ihmisen persoonallisuutta (Keltinkangas-Järvinen, 2017; Robins & Trzesniewski, 2005; Trzesniewski ym., 2003). Keltinkangas-Järvisen (2017) mukaan hyvä itsetunto näkyy kykynä luottaa itseensä, pitää itsestään ja arvostaa itseään havaitsemistaan heikkouksista huolimatta. Itsetunto on hyvä silloin, kun ihminen näkee itsessään enemmän positiivisia kuin negatiivisia ominaisuuksia, ja heikko silloin, kun ihminen näkee itsessään enemmän negatiivisia kuin positiivisia ominaisuuksia. Hyvä itsetunto on tutkimuskirjallisuudessa liitetty subjektiiviseen hyvinvointiin ja onnellisuuteen (Furnham & Cheng, 2000; Ji, Rana, Shi, & Zhong, 2019; Zimmerman, 1991), sinnikkyYTEEN vastoinikäymisissä, korkeampaan itsesääteelyyn (Di Paula & Campbell, 2002) sekä läheisyyteen ihmissuhteissa (Murray, 2005). Huono itsetunto taas on yhdistetty aggressiivisuuteen (Donellan, Trzesniewski, Robins, Moffitt, & Caspi, 2005), psyykkisiin ja fyysisiin ongelmiin (Trzesniewski ym., 2006), sekä negatiivisiin käsityksiin itsestä, muista ja laajemmin koko maailmasta (Di Paula & Campbell, 2002). Tässä tutkimuksessa käytetään hyvän ja huonon itsetunnon sijasta termejä korkea ja matala itsetunto.

Pitkittäistutkimusten perusteella iän tiedetään olevan yhteydessä itsetuntoon (Robins ym., 2002; Trzesniewski ym., 2003). Keskimäärin itsetunto on suhteellisen korkea lapsuudessa, laskee nuoruuden aikana, nousee vähitellen läpi aikuisuuden ja laskee taas vanhetessa (Bleidorn ym., 2016; Orth, Trzesniewski, & Robins, 2010; Orth & Robins, 2014; Robins & Trzesniewskin, 2005). Huolimatta iän tuomista eroista itsetunnon tasossa, itsetunnossa olevien yksilöllisten erojen on havaittu säilyvän ajan kuluessa suhteellisen samanlaisena (Trzesniewski ym., 2003). Pysyvintä itsetunnon tiedetään olevan aikuisuudessa (Kuster & Orth, 2013; Robins & Trzeniewski, 2005).

1.3 Vanhemmuustyylin ja itsetunnon yhteys

Belsky (1984) on luonut teoreettisen vanhemmuuden prosessimallin, jossa vanhemmuuden nähdään määrittävän usean tekijän kautta. Näitä tekijöitä ovat vanhemman yksilölliset psykologiset resurssit, lapsen piirteet sekä kontekstuaaliset tekijät, kuten stressi ja tuki. Kontekstuaalinen stressi tai tuki voivat vaikuttaa vanhemmuuteen suoraan, tai epäsuorasti vanhemman psyykkisten resurssien kautta. Psyykkiset resurssit voivat siten toimia suojaavana tekijänä esimerkiksi silloin, kun ympäristö on stressaava tai tarjolla on vain vähän tukea. Belskyn (1984; 1990) ja Dixin (1991) mukaan tärkein vanhemmuuteen vaikuttava tekijä on vanhemman psyykkiset resurssit, ja suurinta vahinkoa vanhemmuudelle tekee vanhemman psyykkisten voimavarojen pettäminen. Vanhemmuuden prosessimalli on kerännyt vahvan empiirisen tuen vuosien saatossa (ks. esim., Taraban & Shaw, 2018).

Vanhempien psyykkistä hyvinvointia ja resursseja on tutkittu lähinnä vanhemman masennusoireiden (Pace & Shafer, 2013; Taraban & Shaw, 2018), koetun stressin (Cramm & Nieboer, 2011; Skreden ym., 2012) sekä persoonallisuuspiirteiden kautta (Taraban & Shaw, 2018). Itsetunnon merkitystä vanhemman psyykkiselle hyvinvoinnille on tutkittu vähemmän, huolimatta siitä, että se nähdään merkittävänä osana persoonallisuutta (Keltikangas-Järvinen, 2010; Robins & Trzesniewski, 2005; Trzesniewski ym., 2003) ja sen tiedetään voivan suojata psykologista hyvinvointia stressaavissa tilanteissa (Kim, Hogge, & Salvisberg, 2014). Itsetunnon merkitystä vanhemmuudelle on tärkeä tutkia, sillä sitä voidaan pitää yhtenä vanhemmuuden psyykkisenä voimavarana (Laukkanen ym., 2014), ja sillä on oleellinen merkitys vanhemman kyvyille kasvattaa lasta (DeHart & Pelham, 2007).

Tiedetään, että vanhemmat joilla on hyvä itsetunto, päätyvät yleensä toimiviin ja johdonmukaisiin kasvatuskäytäntöihin (Baumrind, 2001; Quarles, 2013), sekä kannustavat lapsiaan ja osoittavat myönteisiä tunteita heitä kohtaan (Maccoby & Martin, 1983). Useissa tutkimuksissa onkin havaittu vanhemman hyvän itsetunnon olevan yhteydessä positiivisena pidettyyn auktoritatiiviseen vanhemmuustyyliin (Aunola, Nurmi, Onatsu-Arviolommi, & Pulkkinen, 1999; MacPhee ym., 1996; Onatsu-Arviolommi, Nurmi, & Aunola, 1998; Quarles, 2013), jota luonnehtii vanhemmuuden lämpimyys. Vanhemman hyvä itsetunto on yhdistetty myös korkeaan hyvinvointiin (Ji ym., 2019), ja sen on todettu suojaavan vanhemmuudessa koetulta stressiltä (Thompson, 2009).

Baumrindin (2001) mukaan vanhemman matala itsetunto taas voi johtaa vaikeuksiin yleisesti vanhemmuudessa pärjäämisessä. Vanhemmat, joilla on matala itsetunto, kokevat enemmän vaikeuksia lasten kasvatuksessa ja valitsevat epäsuotuisia kasvatuskäytäntöjä (Dehart, Pelham, & Tennen, 2006). Tällä voi olla kauaskantoisia seurauksia, sillä tiedetään, että vanhemmuustyylin vaikutus lapsen itsetuntoon osaltaan vaikuttaa lapsen kykyyn harjoittaa vanhemmuutta omaa lasta kohtaan (Orth ym., 2010). Newcomb ja Loeb (1999) jakavat saman näkemyksen ja kuvaavat, että varhaiset haitalliset kokemukset voivat kehittää epävarmuuden tunteita omaan vanhemmuuteen ja luoda negatiivisen kuvan omasta lapsesta ja elämästä yleensä. Näin ollen on riski, että epäedulliset vanhemmuustyyliin periytyvät sukupolvelta toiselle. Vanhemman matala itsetunto on yhdistetty myös psykologisen kontrollin käyttöön (Aunola ym., 2017; Laukkanen ym., 2014), sekä epäsuotuisina pidettyihin vanhemmuustyyliin. Quarlesin (2013) tutkimuksessa vanhemman matalan itsetunnon ja sallivan vanhemmuustyylin väliltä löytyi yhteys, ja MacPhee (1996) totesi tutkimuksessaan vanhemman matalan itsetunnon olevan yhteydessä autoritaariseen vanhemmuustyyliin. Aunolan ja kumppaneiden (1999) sekä Quarlesin (2013) tutkimuksissa yhteyttä matalan itsetunnon ja autoritaarisen vanhemmuustyylin väliltä ei kuitenkaan löydetty.

1.4 Vanhemman iän ja lasten lukumäärän yhteys itsetuntoon ja vanhemmuustyyliin

Vanhemman ominaisuuksien lisäksi myös monien vanhempaan, lapseen ja perheeseen liittyvien taustatekijöiden on kuvattu kirjallisuudessa vaikuttavan vanhemmuustyylien taustalla (ks. esim., Belsky, 1984; 1990). Näistä tekijöistä tässä tutkimuksessa tarkastellaan vanhemman ikää ja lasten lukumäärää perheessä. Tutkimusten perusteella vaikuttaa siltä, että vanhemman nuori ikä voi olla riski vanhemmuuden kannalta. Fox ja kumppanit (1995) totesivat tutkimuksessaan, että nuoret äidit käyttivät vanhemmuudessaan vähemmän positiivisia kasvatuskäytäntöjä. Tutkimuksessa äidit raportoivat merkittävästi vähemmän odotuksia lasta kohtaan, pitivät rankempaa kuria, hoivasivat ja osoittivat lämpimyyttä vähemmän kuin iältään vanhemmat äidit. Myös Aunolan, Vanhatalon ja Sethin (2001) tutkimuksessa nuoret äidit raportoivat käyttävänsä iältään vanhempia äitejä enemmän

rajoittavaa vanhemmuutta. Van Vugt, Loeber ja Pardini (2016) löysivät samankaltaisia tuloksia: nuoremmat äidit olivat stressaantuneempia ja heidän kommunikaationsa lapsen kanssa oli heikompaa ja vähemmän hoivaavaa. Trillingsgaardin ja Sommerin (2018) tutkimuksessa iältään vanhemmat äidit taas käyttivät vähemmän sanallisia ja fyysisiä rangaistuksia. Olemassa oleva tutkimustieto viittaa siihen, että iäkkäämmillä vanhemmilla kasvatuskäytännöt saattavat olla positiivisempia kuin nuoremmilla äideillä.

Lasten lukumäärän vaikutuksesta vanhemmuustyyliin on jonkin verran tutkimustietoa. Tutkimukset viittaavat siihen, että useampi lapsi vaikuttaa negatiivisesti vanhemman käyttämiin kasvatuskäytäntöihin ja vanhemmuustyyliin. Fox ja kumppanit (1995) totesivat, että äidit joiden luona asui enemmän kuin yksi lapsi, pitivät tiukempaa kuria ja osoittivat lapsilleen vähemmän lämpimyyttä kuin äidit joilla oli vain yksi lapsi. Myös Quarles (2013) on yhdistänyt lasten korkean lukumäärän autoritaariseen vanhemmuustyyliin. Lasten suurempi lukumäärä on yhdistetty myös fyysiseen kurittamiseen (Friedson, 2015), lisääntyneeseen kontrollin käyttöön (Zussman, 1978), sekä positiivisen vuorovaikutuksen vähenemiseen (Strohschein, Gauthier, Campbell, & Kleparchuk, 2008).

Vanhemman iällä ja lasten lukumäärällä on löydetty olevan yhteyksiä myös itsetuntoon. Vanhemman nuori ikä, erityisesti teini-ikä vanhemmuus, on yhdistetty useissa tutkimuksissa matalaan itsetuntoon (Casad, Marcus-Newhall, Nakawaki, Kasabian, & LeMaster, 2012; Chen ym., 2016; Herrenkohl, Herrenkohl, Egolf, Russo, 1998). Hurlbutin, McDonaldin, Jambunathanin ja Butlerin (1997) tutkimuksessa nuorilla äideillä (21-vuotiaita tai nuorempia) itsetunto oli kuitenkin positiivisesti yhteydessä myönteisten vanhemmuuden käytäntöjen kanssa. On siis mahdollista, että itsetunto voi toimia nuorilla äideillä suojaavana tekijänä epäedullisia kasvatuskäytäntöjä vastaan. Lasten lukumäärän vaikutuksesta itsetuntoon on olemassa vähemmän tutkimusta. Joidenkin tutkimusten mukaan lasten lukumäärä ei ole yhteydessä vanhemman itsetuntoon (Oates, 1997; Quarles, 2013), mutta esimerkiksi Chen ja kumppanit (2016) esittivät tutkimuksessaan lasten lukumäärän voivan vaikuttaa itsetuntoon positiivisesti kokemuksen kertyessä vanhemmuudesta uuden lapsen myötä. Näin ollen aiempi kokemus vanhemmuudesta voi mahdollisesti johtaa vanhemman korkeampaan itsetuntoon.

On myös mahdollista, että vanhemman ikä ja lasten lukumäärä muuntavat itsetunnon yhteyttä vanhemmuustyyliin. Tässä tutkimuksessa yhtenä tarkoituksena onkin tarkastella missä määrin vanhemman ikä ja lasten lukumäärä mahdollisesti muuntavat

vanhemmuustyyliulottuvuuksien ja itsetunnon yhteyttä. Lisäksi tutkimus lasten lukumäärän ja vanhemman iän yhteydestä vanhemman itsetuntoon ja vanhemmuustyyliin on keskittynyt pitkälti vanhempien käyttämiin kasvatuskäytäntöihin ja vanhemmuustyylien typologiaan vanhemmuustyyliulottuvuuksien sijasta. Tämän tutkimuksen tarkoitus on tuoda tietoa näiden taustamuuttujien sekä itsetunnon ja vanhemmuustyyliulottuvuuksien yhteyksistä muuttujakeskeisestä näkökulmasta.

1.5 Tutkimuskysymykset

Tässä tutkimuksessa tutkimuskysymyksinä olivat:

1. Miten vanhemman ikä ja lasten lukumäärä ovat yhteydessä
 - a. vanhemmuustyyliulottuvuuksiin
 - b. itsetuntoon?
2. Miten vanhemman itsetunto on yhteydessä vanhemmuustyyliulottuvuuksiin?
3. Onko vanhemman itsetunnon yhteys vanhemmuustyyliulottuvuuksiin erilainen riippuen vanhemman iästä tai lasten lukumäärästä?

Aiempaan tutkimukseen pohjaten tässä tutkimuksessa oletimme vanhemman nuoren iän sekä lasten korkean lukumäärän olevan yhteydessä vähäisempään lämpimyteen vanhemmuudessa (Fox ym., 1995). Vanhemman iän ja lasten lukumäärän yhteyttä behavioraaliseen ja psykologiseen kontrolliin ei ole aiemmissa tutkimuksissa tutkittu muuttujakeskeisesti, mutta on viitteitä siitä, että vanhemman nuori ikä ja lasten korkea lukumäärä mahdollisesti voivat lisätä behavioraalisen tai psykologisen kontrollin määrää (Aunola ym., 2001; Fox ym., 1995; Trillingsgaard & Sommer, 2018; Quarles, 2013; Friedson, 2015; Zussman, 1978). Kontrollin laatu ei käy ilmi aiemmassa tutkimuskirjallisuudessa, joten suoria oletuksia ei kuitenkaan tehty. Aiemmassa tutkimuksessa iän kertyminen on yhdistetty itsetunnon nousuun (Bleidorn ym., 2016; Orth ym., 2010; Robins ym., 2002), ja nuori ikä, erityisesti teini-ikä, on yhdistetty matalaan itsetuntoon (Casad ym., 2012; Chen ym., 2016; Herrenkohl ym., 1998). Näiden tutkimusten perusteella oletimme iäkkäämmillä vanhemmilla olevan korkeampi itsetunto

kuin nuoremmilla vanhemmilla. Lasten lukumäärän ja itsetunnon yhteydestä ei tehty oletusta aiemman tutkimustiedon puuttuessa. Aiemman tutkimuskirjallisuuden perusteella oletettiin vanhemman matalan itsetunnon olevan yhteydessä psykologiseen kontrolliin (Aunola ym., 2017; Laukkanen ym., 2014) ja vanhemman korkean itsetunnon taas vanhemmuuden lämpimyyteen (Aunola ym., 1999; MacPhee, 1996; Onatsu-Arviolommi ym., 1998). Oletuksia vanhemman iän ja lasten lukumäärän muuntavasta vaikutuksesta ei tehty aiemman tutkimuksen puuttuessa.

2 MENETELMÄT

2.1 Tutkittavat ja tutkimusasetelma

Tämä Pro gradu -tutkielma on osa Jyväskylän yliopiston toteuttamaa Vanhemmuuden voimavarat ja kuormitustekijät (VoiKu) tutkimushanketta (Aunola & Sorkkila, 2018–2019), joka on osa kansainvälistä The International Investigation of Parental Burnout (IIPB) -hanketta (Mikolaczak & Roskam, 2018–2019). IIPB -hanke on toteutettu kaiken kaikkiaan 42 maassa ja sen tavoitteena on kerätä tietoa vanhemmuuden uupumuksesta ja siihen vaikuttavista tekijöistä eri kulttuureissa.

VoiKu -hankkeen kyselyyn vastasi yhteensä 1725 vanhempaa, joista 90.8% oli naisia. Vanhempien ikä vaihteli välillä 18-61 (ka = 36, kh = 6.5). Tutkittavista 99.7% oli Suomen kansalaisia, ja vastaajista kaikkiaan 74.2%:lla oli korkeakoulututkinto (joko yliopistotutkinto tai vastaava tai ammattikorkeakoulu). Väestötasolla vuonna 2018 31.8%:lla oli korkeakoulututkinto (SVT, väestön koulutusrakenne, 2019). Jokaisella kyselyyn vastanneella oli tutkimushetkellä vähintään yksi kotona asuva lapsi, ja biologisten lasten määrä vastanneilla vaihteli nolasta seitsemääntoista (ka = 2.16, kh = 1.23). Väestötasolla keskimääräinen lapsiluku vuonna 2018 oli 1.85 (SVT, perheet, 2019). Lasten ikäjakauma tässä tutkimuksessa vaihteli välillä 0–31 vuotta. Suurin osa (78.7%) vanhemmista kuului kahden vanhemman ja heidän yhteisten lasten perheeseen.

Tässä tutkimuksessa käytettiin vanhempien täyttämän kyselylomakkeen vanhemmuustyyliä, itsetuntoa, vanhemman ikää ja biologisten lasten lukumäärää kartoittavia väittämiä ja kysymyksiä. Vanhemmuustyyliä kartoittaviin väittämiin vastasivat vanhemmat, joilla oli perheessä vähintään yksi 2-vuotias lapsi. Vanhemmuustyyliä kartoittavaan kyselyyn vastasi 1464 vanhempaa. Vanhemman itsetuntoa koskeviin väittämiin vastasi kysymyksestä riippuen 1715–1718 vanhempaa. Ikää ja lasten lukumäärää kysyttiin kaikilta tutkittavilta. Iän ilmoitti 1719, ja biologisten lasten lukumäärän 1722 vanhempaa. Tutkimuksemme otoskoko näin ollen vaihteli tarkasteltavista muuttujista riippuen välillä 1464–1722. Koska vanhemmuustyyliä kysyttiin vain yli 2-vuotiaiden lasten vanhemmilta, analyyseistä rajautui

vanhemmuustyylä tarkasteltaessa osa osallistujista pois. Lopuksi tehtiin katoanalyysi ja verrattiin vanhemmuustyylikyselyyn vastanneita vanhempia koko aineiston vanhempiin iän ja sukupuolen suhteen t-testillä. Katoanalyysistä selvisi, että iän suhteen löytyi merkitsevä ero: vanhemmuustyylikyselyyn vastanneet vanhemmat olivat hieman vanhempia ($ka = 37.27$, $kh = 0.16$) kuin analyysin ulkopuolelle jääneet vanhemmat ($ka = 31.83$, $kh = 0.39$, $t(1717) = -12.866$, $p = 0.000$). Tähän voi vaikuttaa se, että alle 2-vuotiaiden vanhemmat ovat keskimäärin nuorempia kuin yli 2-vuotiaiden lasten vanhemmat. Sukupuolen suhteen otos ei eronnut koko aineistosta.

VoiKu -hankkeeseen tietoa kerättiin internetissä kyselyllä (86%), neuvoloissa (13%) tai seurakunnan perhekerhoissa (1%). Kyselyyn vastattiin anonyymisti. Internet-kysely oli avoin kaikille paikkakunnasta riippumatta, ja neuvolakyselyt toteutettiin paikkakunnilla Hyvinkää, Jyväskylä ja Posio. Ennen aineiston keruun aloitusta tutkimushanke oli saanut hyväksynnän yliopiston eettiseltä lautakunnalta.

2.2 Mittarit ja muuttujat

Vanhempien täyttämässä kyselylomakkeessa oli yhteensä 39 kysymystä, joista tässä tutkimuksessa käytettiin vanhemmuustyyliin, itsetuntoon, vanhemman ikään ja lasten lukumäärään liittyviä kysymyksiä.

Vanhemmuustyyli. Vanhemmuustyyliä kartoitettiin suomennetulla Blockin Child Rearing Practices Report (CRPR; Roberts, Block, & Block, 1984) -mittarilla (Aunola & Nurmi, 2004). Vanhemmilta kysyttiin 13 väittämää liittyen vanhemmuustyylien erilaisiin aspekteihin kuten kiintymykseen, itsenäisyyden rohkaisuun, rationaaliseen ohjaukseen, kontrolliin, rankaisuun ja syyllistämiseen. Kysymyksiin vastattiin asteikolla 1–5 (1 = *ei sovi minuun juuri lainkaan*, 5 = *sopii minuun erittäin hyvin*). Aiemman teorian pohjalta kysymyksistä muodostettiin kolme vanhemmuustyyliulottuvuuden keskiarvosummamuuttujaa.

Lämpimyyttä mitattiin viidellä väittämällä koskien vanhemman ja lapsen välistä positiivista suhdetta (esim. *Osoitan lapselleni usein, että rakastan häntä*). Cronbachin alfan

mukainen reliabiliteettikerroin keskiarvosummamuuttujalle oli .69.

Behavioraalista kontrollia mitattiin neljällä väittämällä, jotka liittyivät vanhemman lapsen käyttäytymistä koskeviin odotuksiin ja vanhemman tapoihin rajoittaa lapsen käyttäytymistä (esim. *Lapseni pitää oppia, että meidän perheessä on tarkat säännöt*). Yksi behavioraalista kontrollia mittaavasta neljästä väittämästä (*Kun olen suuttunut lapselleni, näytän sen myös*) laski keskiarvosummamuuttujan luotettavuutta, joten se jätettiin analyseista pois, ja lopullinen keskiarvosummamuuttuja muodostettiin kolmen väittämän pohjalta. Cronbachin alfan mukainen reliabiliteettikerroin keskiarvosummamuuttujalle oli .77.

Psykologista kontrollia mitattiin neljällä väittämällä, jotka kuvasivat vanhemman taipumusta syyllistää lasta ja ilmentää pettymystä (esim. *Annan lapseni nähdä, kuinka pettynyt ja häpeissäni olen, jos hän on käyttäytynyt huonosti*). Cronbachin alfan mukainen reliabiliteettikerroin keskiarvosummamuuttujalle oli .73.

Vanhemmuustyylimuuttujien keskinäisten korrelaatioiden tarkastelu Pearsonin korrelaatiokertoimella osoitti, että lämpimyys ja behavioraalinen kontrolli eivät olleet yhteydessä toisiinsa ($r = 0.003$, $p > 0.05$), kun taas lämpimyys ja psykologinen kontrolli olivat negatiivisesti yhteydessä toisiinsa ($r = -0.142$, $p < 0.001$), ja behavioraalinen kontrolli ja psykologinen kontrolli olivat positiivisesti yhteydessä toisiinsa ($r = 0.454$, $p < 0.001$).

Itsetunto. Vanhempien itsetuntoa kartoitettiin Rosenbergin Self-esteem Scale-mittarilla. Vanhemmilta kysyttiin neljä kysymystä (esim. *Uskon, että minulla on monia hyviä ominaisuuksia*) 5-portaisella asteikolla (1 = *ei pidä lainkaan paikkaansa*, 5 = *pitää täysin paikkaansa*). Kysymyksistä muodostettiin itsetuntoa kuvaava keskiarvosummamuuttuja, jonka Cronbachin alfan mukainen reliabiliteettikerroin oli .80.

Taustamuuttujat. Tässä tutkimuksessa taustamuuttujina tarkasteltiin vanhemman ikää ja lasten lukumäärää. Vanhempien ikää kysyttiin avoimella kysymyksellä “*Kuinka vanha olet (ikäsi vuosina)?*”, ja vanhempia ohjeistettiin kirjoittamaan ikä numeroina. Lasten lukumäärää kysyttiin myös avoimella kysymyksellä “*Montako biologista lasta sinulla on?*”. Lasten lukumäärä oli voimakkaasti oikealle vino, joten muuttuja uudelleen koodattiin siten, että biologisten lasten lukumäärän ollessa 9 tai enemmän, koodattiin vastaukset samaan luokkaan (arvo 9).

2.3 Aineiston analysointi

Aineiston analyysi aloitettiin muuttujien luotettavuuksien ja jakaumien tarkastelulla. Tämän jälkeen tarkasteltiin vanhemman iän ja lasten lukumäärän yhteyttä vanhemmuustyyliin ja vanhemman itsetuntoon Pearsonin korrelaatiokertoimen avulla. Myös vanhemmuustyyliin ja vanhemman itsetunnon välisiä yhteyksiä tarkasteltiin Pearsonin korrelaatiokertoimen avulla.

Korrelaatiotarkastelujen jälkeen tehtiin hierarkkinen regressioanalyysi, jonka avulla tutkittiin onko vanhemman itsetunnon yhteys vanhemmuustyyliin erilainen riippuen vanhemman iästä tai lasten lukumäärästä. Selitettävänä muuttujina analyseissä olivat vanhemmuustyyliin (lämpimyyden, behavioraalinen kontrolli, psykologinen kontrolli), kukin omassa mallissaan. Jokaisessa mallissa ensimmäiselle ja toiselle askelmalle lisättiin vanhemman ikä ja lasten lukumäärä. Kolmannella askelmalla malliin lisättiin kiinnostuksen kohteena oleva vanhemman itsetunto. Neljännellä ja viidennellä askelmalla malliin lisättiin vanhemman iän ja itsetunnon interaktiotermit ja lasten lukumäärän ja vanhemman itsetunnon interaktiotermit. Selittävinä muuttujina käytettiin standardoituja muuttujia. Aineiston analyseissä käytettiin IBM SPSS Statistic 26 ja Microsoft Excel ohjelmia.

3. TULOKSET

3.1 Iän, lasten lukumäärän, itsetunnon sekä vanhemmuustyylimuuttujien yhteydet

Ensimmäisenä tutkimuskysymyksenä oli, miten vanhemman ikä ja lasten lukumäärä ovat yhteydessä kolmeen vanhemmuustyylimuuttujaan sekä vanhemman itsetuntoon. Yhteyksiä muuttujien välillä tarkasteltiin Pearsonin korrelaatiokertoimen avulla. Tulokset on esitetty taulukossa 1. Tulokset osoittivat, että vanhemman ikä oli tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä vanhemman behavioraaliseen kontrolliin sekä vanhemman itsetuntoon. Mitä nuorempi vanhempi oli, sitä enemmän hänen vanhemmuudessaan korostui behavioraalinen kontrolli. Vanhemman iän ollessa korkeampi, sitä korkeampi oli myös hänen itsetuntonsa. Myös vanhemman iän ja lämpimyden väliltä löytyi tilastollisesti merkitsevä, joskin heikko negatiivinen yhteys. Vanhemman iän ja psykologisen kontrollin väliltä ei löytynyt tilastollisesti merkitsevää yhteyttä.

Lasten lukumäärä oli yhteydessä vanhemmuuden lämpimyteen, psykologiseen- ja behavioraaliseen kontrolliin. Mitä vähemmän perheessä oli lapsia, sitä enemmän vanhemmuudessa korostui lämpimyys, ja mitä enemmän lapsia oli, sitä enemmän vanhemmuudessa korostui sekä psykologinen, että behavioraalinen kontrolli. Tosin lasten lukumäärän yhteys psykologiseen ja behavioraaliseen kontrolliin oli suhteellisen heikko. Lasten lukumäärän ja vanhemman itsetunnon väliltä ei löytynyt yhteyttä.

Taulukko 1. Pearsonin korrelaatiokertoimet kaikista muuttujista (N = 1469–1722 muuttujaparista riippuen)

	1	2	3	4	5	6
1 Lämpimyy	1.00					
2 Psykologinen kontrolli	-0.14**	1.00				
3 Behavioraalinen kontrolli	0.00	0.45**	1.00			
4 Itsetunto	0.31***	-0.12***	-0.05	1.00		
5 Ikä	-0.07**	0.04	-0.16***	0.13***	1.00	
6 Lasten lukumäärä	-0.12***	0.08**	0.06*	0.01	0.24**	1.00

*** $p < 0.001$, ** $p < 0.01$, * $p < 0.05$

Tutkimuksen toisena tutkimuskysymyksenä tarkasteltiin, miten vanhemman itsetunto on yhteydessä vanhemmuustyylimuuttujiin. Pearsonin korrelaatiokertoimella tarkastellut tulokset on esitetty taulukossa 1. Tulokset osoittivat, että vanhemman itsetunto ja vanhemmuuden lämpimyy olivat tilastollisesti merkitsevästi positiivisesti yhteydessä toisiinsa: mitä korkeampi vanhemman itsetunto oli, sitä enemmän vanhemmuudessa korostui lämpimyy. Myös vanhemman itsetunnon ja psykologisen kontrollin väliltä löytyi tilastollisesti merkitsevä negatiivinen yhteys: mitä matalampi vanhemman itsetunto oli, sitä enemmän kasvatuksessa oli psykologista kontrollia. Behavioraalisen kontrollin ja vanhemman itsetunnon väliltä ei löytynyt tilastollisesti merkitsevää yhteyttä.

3.2 Iän, lasten lukumäärän ja itsetunnon yhdysvaikutus vanhemmuustyyliin

Tutkimuksen kolmantena tarkoituksena oli selvittää, onko itsetunnon yhteys vanhemmuustyyliin erilainen riippuen vanhemman iästä tai lasten lukumäärästä. Ensimmäiseksi tarkasteltiin vanhemman, iän, lasten lukumäärän ja vanhemman itsetunnon yhteyttä vanhemmuuden lämpimyyteen. Hierarkkisen regressioanalyysin tulokset on esitetty taulukossa 2. Vanhemman ikä, lasten lukumäärä sekä interaktiotermit selittivät vanhemman lämpimyyttä kaikkiaan 12%. Muuttujista sekä ikä, lasten lukumäärä että itsetunto lisäsivät mallin selitysosuutta tilastollisesti merkitsevästi. Vanhemman iän ja itsetunnon väliltä ei löytynyt merkitsevää yhdysvaikutusta, mutta lasten lukumäärän ja vanhemman itsetunnon väliltä löytyi yhdysvaikutus: lasten lukumäärä muunsi itsetunnon ja lämpimyyden välistä yhteyttä.

Lasten lukumäärän ja vanhemman itsetunnon välisen interaktiotermin muuntavan vaikutuksen tulkinta on esitetty kuviossa 1. Kuviossa on esitetty regressiosuorat suuremmalle lasten lukumäärälle (luokitteluperustana yksi keskihajonta keskiarvon yläpuolella) ja vähäiselle lasten lukumäärälle (yksi keskihajonta keskiarvon alapuolella), kun vanhemman itsetunto on joko matala (yksi keskihajonta keskiarvon alapuolella) tai korkea (yksi keskihajonta keskiarvon yläpuolella). Kuvioista nähdään, että lasten lukumäärän ollessa korkeampi, itsetunnon positiivinen yhteys vanhemmuuden lämpimyyteen on voimakkaampi kuin silloin, kun lasten lukumäärä on vähäisempi. Näin ollen vanhemman itsetunnon ollessa matala (-1 sd), lasten vähäisempi lukumäärä on yhteydessä voimakkaampaan lämpimyyteen ja lasten korkeampi lukumäärä on yhteydessä vähäisempään lämpimyyteen.

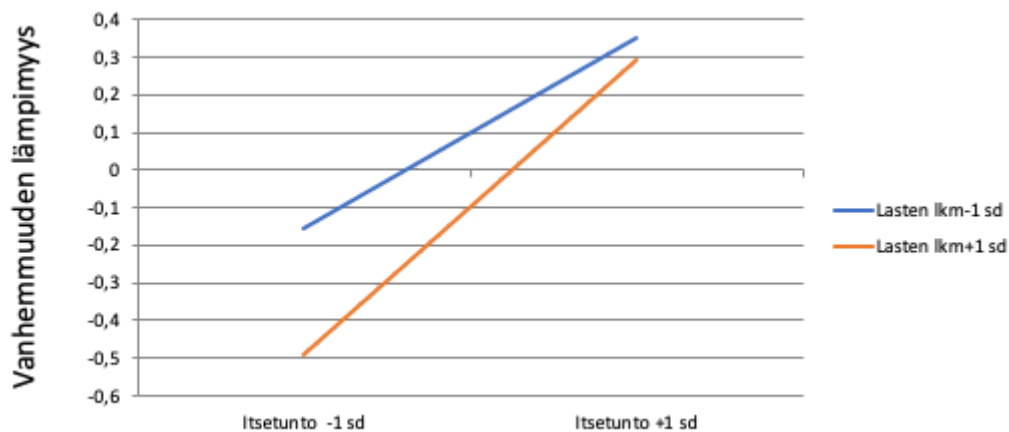
Taulukko 2. Vanhemmuuden lämpimyden selittyminen vanhemman iällä, lasten lukumäärällä ja itsetunnolla (N = 1464)

Muuttujat	β	ΔR^2	R^2
Askel 1		0.005**	0.005**
Ikä	-0.094***		
Askel 2		0.010***	0.015***
Lasten lukumäärä	-0.098***		
Askel 3		0.100***	0.115***
Itsetunto	0.322***		
Askel 4		0.002	0.117***
Ikä x itsetunto	0.028		
Askel 5		0.004*	0.121***
Lasten lkm x Itsetunto	0.062*		

Huom. β = regressiokerroin poimittu mallin viimeiseltä askeleelta. Muuttujat on standardoitu ennen analyysiä. ΔR^2 = selitysasteen (R^2) muutos, kun askeleen kaikki muuttujat ovat mukana.

*** $p < 0.001$, ** $p < 0.01$, * $p < 0.05$

Kuvio 1. Lasten lukumäärä muuntavana tekijänä itsetunnon ja vanhemmuuden lämpimyden välisessä yhteydessä.

Seuraavaksi tarkasteltiin vanhemman iän, lasten lukumäärän ja vanhemman itsetunnon sekä yhdysvaikutusten yhteyttä vanhemman psykologiseen kontrolliin. Tulokset on esitetty taulukossa 3. Vanhemman ikä, lasten lukumäärä sekä interaktiotermit selittivät vanhemman psykologista kontrollia kaikkiaan 2,7%. Muuttujista lasten lukumäärä ja itsetunto lisäsivät mallin selitysosuutta tilastollisesti merkitsevästi. Vanhemman iän ja itsetunnon väliltä ei löytynyt merkitsevää yhdysvaikutusta, mutta lasten lukumäärän ja vanhemman itsetunnon väliltä löytyi yhdysvaikutus: lasten lukumäärä muunsi itsetunnon ja psykologisen kontrollin välistä yhteyttä.

Lasten lukumäärän ja vanhemman itsetunnon välisen interaktiotermin muuntavan vaikutuksen tulkinta on esitetty kuviossa 2. Kuviossa on esitetty regressiosuorat suuremmalle lasten lukumäärälle (luokitteluperustana yksi keskihajonta keskiarvon yläpuolella) ja vähäisemmälle lasten lukumäärälle (yksi keskihajonta keskiarvon alapuolella), kun itsetunto on joko matala (yksi keskihajonta keskiarvon alapuolella) tai korkea (yksi keskihajonta keskiarvon yläpuolella). Kuvioista nähdään, että lasten lukumäärän ollessa korkeampi, itsetunnon negatiivinen yhteys vanhemmuuden psykologiseen kontrolliin on voimakkaampi kuin silloin, kun lasten lukumäärä on vähäisempi. Tulokset osoittavat, että vanhemman itsetunnon ollessa matala (-1 sd) lasten suurempi lukumäärä on yhteydessä voimakkaampaan psykologiseen kontrolliin ja lasten vähäisempi lukumäärä on yhteydessä vähäisempään psykologiseen kontrolliin.

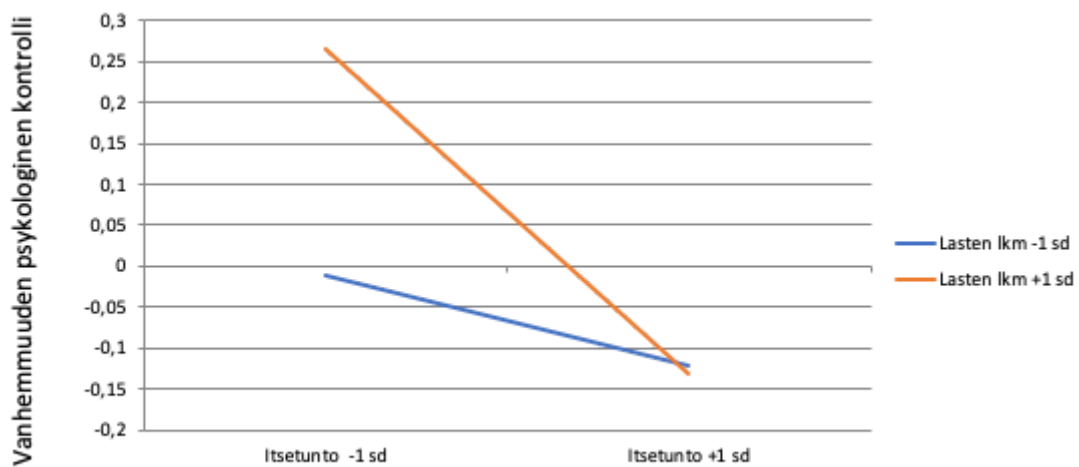
Taulukko 3. Vanhemmuuden psykologisen kontrollin ja itsetunnon selittyminen vanhemman iällä ja lasten lukumäärällä (N = 1464)

Muuttujat	β	ΔR^2	R^2
Askel 1		0.002	0.002
Ikä	0.049		
Askel 2		0.005**	0.007*
Lasten lukumäärä	0.067*		
Askel 3		0.016***	0.022***
Itsetunto	-0.127***		
Askel 4		0.000	0.023
Ikä x itsetunto	-0.004		
Askel 5		0.004***	0.027*
Lasten lkm x Itsetunto	-0.072*		

Huom. β = regressiokerroin poimittu mallin viimeiseltä askeleelta. Muuttujat on standardoitu ennen analyysiä. ΔR^2 = selitysasteen (R^2) muutos, kun askeleen kaikki muuttujat ovat mukana.

*** $p < 0.001$, ** $p < 0.01$, * $p < 0.05$

Kuvio 2. Lasten lukumäärä muuntavana tekijänä itsetunnon ja vanhemmuuden psykologisen kontrollin välisessä yhteydessä.

Lopuksi tarkasteltiin vanhemman iän, lasten lukumäärän ja vanhemman itsetunnon sekä yhdysvaikutusten yhteyttä vanhemman behavioraaliseen kontrolliin. Tulokset on esitetty taulukossa 4. Vanhemman iällä ja lasten lukumäärällä oli tilastollisesti merkitsevä päävaikutus, niiden selittäessä yhdessä 3,3% vanhemman behavioraalisesta kontrollista. Vanhemman nuorempi ikä sekä lasten korkeampi lukumäärä oli yhteydessä vanhemman korkeampaan behavioraaliseen kontrolliin. Vanhemman iän ja itsetunnon sekä lasten lukumäärän ja vanhemman itsetunnon väliltä ei löytynyt merkitsevää yhdysvaikutusta.

Taulukko 4. Vanhemmuuden behavioraalisen kontrollin ja itsetunnon selittyminen vanhemman iällä ja lasten lukumäärällä (N = 1464)

Muuttujat	β	ΔR^2	R^2
Askel 1		0.024***	0.024***
Ikä	-0.173***		
Askel 2		0.009***	0.033***
Lasten lukumäärä	0.099***		
Askel 3		0.000	0.034
Itsetunto	-0.021		
Askel 4		0.000	0.034
Ikä x Itsetunto	0.009		
Askel 5		0.002	0.036
Lasten lkm x Itsetunto	-0.050		

Huom. β = regressiokerroin poimittu mallin viimeiseltä askeleelta. Muuttujat on standardoitu ennen analyysiä. ΔR^2 = selitysasteen (R^2) muutos, kun askeleen kaikki muuttujat ovat mukana.

*** $p < 0.001$, ** $p < 0.01$, * $p < 0.05$

4 POHDINTA

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli tarkastella yhtäältä vanhemman itsetunnon ja vanhemmuustyyliulottuvuuksien yhteyttä, ja toisaalta vanhemman iän ja lasten lukumäärän yhteyttä vanhemman itsetuntoon ja vanhemmuustyyliulottuvuuksiin. Lisäksi tutkimuksessa oltiin kiinnostuneita vanhemman iän sekä lasten lukumäärän mahdollisista vaikutuksista vanhemman itsetunnon ja vanhemmuustyyliulottuvuuksien väliseen yhteyteen. Tulokset osoittivat, että nuoremmat vanhemmat käyttivät iäkkäämpiä vanhempia enemmän behavioraalista kontrollia, ja heillä oli matalampi itsetunto kuin iäkkäämmillä vanhemmilla. Lisäksi vanhemman itsetunnolla oli merkitystä sen kannalta, luonnehtiko vanhemmuutta lämpimyyks vai psykologinen kontrolli. Vanhemmat olivat sitä lämpimämpiä lapsiaan kohtaan, mitä korkeampi itsetunto heillä oli. Psykologisen kontrollin käyttö taas kuvasi vanhempia, joiden itsetunto oli matalampi. Perheissä joissa lapsia oli paljon, vanhemmat osoittivat vähemmän lämpimyyttä lapsiaan kohtaan verrattuna perheisiin, joissa lapsia oli vähemmän. Lasten lukumäärällä oli tulosten mukaan merkitystä myös sen suhteen, kuinka voimakkaasti matala itsetunto vaikutti vanhemmuuden lämpimyyteen ja psykologiseen kontrolliin. Kun perheessä oli paljon lapsia, yhteys vanhemman matalan itsetunnon ja psykologisen kontrollin sekä matalan itsetunnon ja vähäisemmän lämpimyyden välillä oli voimakkaampi.

Miten vanhemman ikä ja lasten lukumäärä ovat yhteydessä vanhemmuustyyliulottuvuuksiin ja itsetuntoon?

Ensimmäisenä tutkimuskysymyksenä tarkasteltiin sitä, miten vanhemman ikä ja lasten lukumäärä ovat yhteydessä vanhemmuustyyliulottuvuuksiin ja itsetuntoon. Oletusten vastaisesti tulokset osoittivat, että nuoremmille vanhemmille oli iäkkäämpiä vanhempia tyypillisempää osoittaa lämpimyyttä lapsilleen, minkä lisäksi he käyttivät kasvatuksessa enemmän behavioraalista kontrollia. Lisäksi oletusten mukaisesti havaittiin, että nuoremmilla vanhemmilla oli iäkkäämpiä vanhempia matalampi itsetunto. Vanhemman nuorempi ikä

(Casad ym., 2012; Chen ym., 2016; Herrenkohl ym., 1998) ja vanhemman matala itsetunto (Aunola ym., 2017; Laukkanen ym., 2014; Quarles, 2013) on yhdistetty lapsen kehityksen kannalta haitallisempiin vanhemmuustyyliin, joten oli yllättävää, että nuorilla vanhemmilla matalammasta itsetunnosta huolimatta korostui vanhemmuudessa behavioraalinen kontrolli ja lämpimyys iäkkäämpiä vanhempia enemmän. Tämä tulos antaa viitteitä siitä, että nuoremmat vanhemmat saattavat olla vanhemmuustyyliään auktoritatiivisempia kuin iäkkäämmät vanhemmat. On kuitenkin otettava huomioon, että vanhemman lämpimyys ja iän välinen yhteys oli suhteellisen heikko, minkä vuoksi tämän tutkimuksen tuloksen perusteella ei voida tehdä pitkälle meneviä johtopäätöksiä lämpimyys-suhteen. Tulkinta on ristiriidassa myös aiempien tutkimusten kanssa, joiden mukaan nuorilla äideillä on havaittu korostuvan vanhemmuudessaan nimenomaan vähemmän positiiviset kasvatuskäytännöt (Fox ym., 1995), autoritaarinen kontrolli (Aunola ym., 2001), sekä heikko ja vähemmän hoivaava kommunikaatio (VanVught ym., 2016).

Tulosten valossa näyttäisi kuitenkin siltä, että nuorempi ikä on yhteydessä behavioraaliseen kontrolliin. Tämä voi mahdollisesti kertoa siitä, että nuoremmat vanhemmat asettavat enemmän ikätasoisia rajoja ja valvovat lastensa käyttäytymistä enemmän kuin iäkkäämmät vanhemmat. Yksi selitys voi löytyä nyky-yhteiskunnassa valloillaan olevasta kasvatuskulttuurista. Yhdeksi vallitsevaksi vanhemmuuden ideaaliksi on noussut intensiivinen vanhemmuus (Smyth & Craig, 2017), eli kovien, jopa asiantuntijatasoisten suoritusten vaatiminen itseltä vanhempana. Nykyään lapsen kehitykseen vaikuttavista tekijöistä on saatavilla valtavasti tietoa, mikä voi edelleen lisätä vanhemmuuteen liittyviä suorituspaineita. Intensiivisen vanhemmuuden ideaali voi vaikuttaa erityisesti nuorempiin vanhempiin, sillä he voivat mahdollisesti kokea voimakkaampaa tarvetta todistaa pärjäävänsä vanhempina. Näin ollen, vaikka nuoremmilla vanhemmilla voi olla enemmän ajankohtaista tietoa lapsen kehityksen kannalta tärkeistä asioista, kuten esimerkiksi rajojen asettamisesta, yhteiskunnan paineet voivat vaikuttaa haitallisesti heidän psyykkiseen hyvinvointiinsa. Tämä saattaa taas näkyä esimerkiksi matalampana itsetuntona. Iäkkäämmillä vanhemmilla iän tuoma elämäkokemus taas on voinut vaikuttaa positiivisesti ajatuksiin itsestä sekä kykyyn arvostaa itseään heikkouksista huolimatta. Itsetunnon tiedetäänkin nousevan vähitellen kohti aikuisuutta (Bleidorn ym., 2016; Orth ym., 2010; Robins ym., 2005). Tämä saattaa näkyä iäkkäämpien vanhempien korkeampana luottona myös omaan osaamiseen vanhempana, eivätkä he välttämättä koe yhteiskunnan asettamia paineita samoin kuin nuoremmat

vanhemmat mahdollisesti kokevat. Voi myös olla mahdollista, että tässä aineistossa oli iäkkäämpiä vanhempia, jotka ovat kasvaneet niin sanotussa vapaan kasvatuksen kulttuurissa, minkä vuoksi heidän omassa vanhemmuudessa rajojen asettaminen, rangaistukset ja lasten valvominen eivät välttämättä näy yhtä vahvasti kuin nuoremmilla vanhemmilla. Myös aiempien tutkimusten mukaan iäkkäämmät vanhemmat rankaisevat lapsiaan vähemmän (Trillingsgaard & Sommer, 2018), kun taas nuoremmilla vanhemmilla on todettu korostuvan vanhemmuudessaan enemmän kuri ja rajoitukset (Aunola ym., 2001; Fox ym., 1995).

Lasten lukumäärän ja vanhemmuustyyliulottuvuuksien yhteydet osoittivat, että perheissä joissa oli paljon lapsia, vanhemman lapselle osoittama lämpimyys oli vähäisempää kuin perheissä joissa oli vähemmän lapsia. Lasten korkeampi lukumäärä perheessä lisäsi myös vanhemman käyttämää behavioraalista- ja psykologista kontrollia. Myös aiemmissa tutkimuksissa lasten suurempi lukumäärä perheessä on yhdistetty lapsen kannalta epäsuotuisiin kasvatuskäytäntöihin ja vanhemmuustyyliin (Fox ym., 1995; Friedson, 2015; Quarles, 2013; Zussman, 1978). Esimerkiksi Strohscheinin ja kumppaneiden (2008) tutkimuksessa lasten suurempi lukumäärä oli yhteydessä vähäisempään positiiviseen vuorovaikutukseen. Samantyyllisen tuloksen on saanut myös Fox ja kumppanit (1995). Heidän tutkimuksessaan äidit, joilla oli enemmän kuin yksi lapsi, osoittivat vähemmän lämpimyyttä lapsilleen kuin äidit joilla oli vain yksi lapsi. Lasten suurempi lukumäärä perheessä voi mahdollisesti aiheuttaa vanhemmalle stressiä ja väsymystä, jolloin vanhemman voi olla vaikeampaa panostaa positiiviseen vuorovaikutukseen lapsen kanssa, mikä näkyy vähäisempänä lämpimyytenä. Perheissä, joissa on paljon lapsia, saattaa myös tarve selkeille rajoille korostua, ja arjen pyörittäminen lisätä vanhemman kokemaa stressiä ja negatiivisia tunteita. Tämä voi näkyä esimerkiksi behavioraalisen- ja psykologisen kontrollin korostumisena vanhemmuudessa. Etenkin vanhemman negatiiviset tunteet ovat aiemmassa tutkimuksessa yhdistetty psykologisen kontrollin käyttöön vanhemmuudessa (Aunolan ym., 2017). On kuitenkin huomioitava, että yhteydet lasten suuremman lukumäärän ja behavioraalisen ja psykologisen kontrollin välillä olivat suhteellisen heikkoja.

Lasten lukumäärä ei ollut tässä tutkimuksessa yhteydessä vanhemman itsetuntoon. Myöskään muutamissa aiemmissa tutkimuksissa tätä yhteyttä ei ole löydetty (Oates, 1997; Quarles, 2013). On mahdollista, että tulokseen vaikutti se, että tässä tutkimuksessa tarkasteltiin vanhempien yleistä itsetuntoa. Saattaa olla, että vanhempien väliltä olisi voinut

löytyä eroja, jos olisi tarkasteltu spesifimmin vanhemmuudessa esiintyvää itsetuntoa yleisen itsetunnon sijasta.

Miten itsetunto on yhteydessä vanhemmuustyyliulottuvuuksiin?

Toisena tutkimuskysymyksenä tarkasteltiin miten itsetunto on yhteydessä eri vanhemmuustyyliulottuvuuksiin. Oletusten mukaisesti itsetunnon ja vanhemmuuden lämpimyden väliltä löytyi selkeä positiivinen yhteys. Tulosten perusteella vaikuttaa siltä, että vanhemmat joilla on korkea itsetunto, osoittavat lapsilleen enemmän lämpimyyttä kuin vanhemmat, joiden itsetunto on matalampi. On ymmärrettävää, että itsetunnon ollessa korkea, on helpompaa osoittaa lapselle positiivisia tunteita, hoivaa ja lämpöä. Myös aiemmissa tutkimuksissa on löydetty samankaltaisia yhteyksiä. Maccobyn ja Martinin (1983) mukaan vanhemman korkea itsetunto on yhteydessä myönteisten tunteiden näyttämiseen ja lapsen kannustamiseen. Myös auktoritatiivinen vanhemmuustyyli, jota kuvastaa lämpimyyden, on yhdistetty vanhemman korkeaan itsetuntoon (Aunola ym., 1999; MacPhee, 1996; Onatsu-Arviolommi ym., 1998; Quarles, 2013). Lämpimyden ja itsetunnon positiivista yhteyttä voi tarkastella myös Belskyn prosessimallin mukaisesti. Belskyn (1984; 1990) ja Dixin (1991) mukaan vanhemman psyykkiset resurssit ovat tärkein voimavara vanhemmuudessa, ja suurinta vahinkoa vanhemmuudelle aiheuttaa psyykkisten voimavarojen pettäminen. Koska itsetuntoa voidaan pitää yhtenä vanhemmuuden psyykkisenä voimavarana (Ji ym., 2019; Laukkanen ym., 2014), voidaan ajatella että vanhemman korkea itsetunto voi toimia suojaavana tekijänä silloin, kun vanhempi kokee stressiä tai negatiivisia tunteita arjessa. Näin ollen arjen haasteista huolimatta vanhempi kykenee osoittamaan lapselle myönteisiä tunteita, hoivaa ja lämpöä, purkamatta omia negatiivisia tunteitaan lapseen. Kim ja kumppanit (2014) sekä Thompson (2009) ovatkin todenneet itsetunnon voivan suojata psykologista hyvinvointia stressaavissa tilanteissa.

Tässä tutkimuksessa itsetunnon ja behavioraalisen kontrollin väliltä ei löydetty yhteyttä, mutta matala itsetunto sen sijaan oli yhteydessä vanhemman psykologisen kontrollin käyttöön. Tämä voi kertoa siitä, että ilman itsetunnon suojaavaa vaikutusta vanhemman psyykkiset voimavarat voivat kärsiä arjen tuomissa haasteissa, ja tämä voi heijastua vanhemmuuteen esimerkiksi lapsen syyllistämisenä, lapsen tunteiden manipuloimisena ja tarpeiden ohittamisena, eli psykologisena kontrollina. Myös aiemmissa tutkimuksissa on

todettu, että psykologisen kontrollin käyttö vanhemmuudessa on tyypillistä vanhemmille, joilla on alhainen itsetunto (Aunola ym., 2017; Laukkanen ym., 2014). Walling ja kumppanit (2007) ovatkin pohtineet, että vanhemman alhainen hyvinvointi ja kyvyttömyyden tunteet voivat johtaa vanhemman tarpeeseen suojella omaa valta-asemaa suhteessa lapseen, ja siten johtaa psykologisen kontrollin käyttöön kasvatuksessa. Quarles (2013) on löytänyt toisen suuntaisen tuloksen, jossa vanhemman matala itsetunto oli yhteydessä sallivaan vanhemmuustyyliin, joka taas sisältää paljon lämpöä ja vähän kontrollia. Eriävät tulokset voivat johtua siitä, että Quarles (2013) on tutkinut vanhemmuustyyliä typologioiden kautta, ja psykologinen kontrolli vanhemmuuden ulottuvuutena ei ollut kyseisessä tutkimuksessa lainkaan mukana. Näin ollen aineiston ulkopuolelle on voinut jäädä vanhempia, jotka eivät ole sopineet asetettuihin vanhemmuustyyliinluokkiin.

Onko itsetunnon yhteys vanhemmuustyyliulottuvuuksiin erilainen riippuen vanhemman iästä tai lasten lukumäärästä?

Kolmantena tutkimuskysymyksenä tarkasteltiin onko itsetunnon yhteys vanhemmuustyyliulottuvuuksiin erilainen riippuen vanhemman iästä tai lasten lukumäärästä. Tutkimus osoitti, että tulokset itsetunnon ja vanhemmuustyyliulottuvuuksien välisistä yhteyksistä olivat samanlaiset riippumatta vanhemman iästä. Sen sijaan lasten lukumäärä perheessä osoittautui merkitykselliseksi: perheissä, joissa oli paljon lapsia, itsetunnon yhteys psykologiseen kontrolliin ja vähäisempään lämpimyyteen oli voimakkaampi kuin perheissä joissa oli vähemmän lapsia. Näyttäisi siltä, että perheissä joissa on paljon lapsia, vanhemman matala itsetunto on mahdollisesti riski epäsuotuisalle vanhemmuudelle, joka näyttäytyy psykologisen kontrollin käyttönä sekä vähäisenä lämpimyytenä lasta kohtaan. Perheissä joissa taas on vähemmän lapsia, alhaisen itsetunnon tuoma riski epäsuotuisalle vanhemmuudelle on heikompi.

Tämän tutkimuksen perusteella hyvä itsetunto voi mahdollisesti toimia vanhemmuuden voimavarana, kun taas matala itsetunto yhdistettynä lasten korkeaan lukumäärään perheessä voi muodostua vanhemmuuden kuormitustekijäksi. Tällöin vanhemman voimavarat eivät välttämättä riitä ihanteellisten kasvatuskäytäntöjen toteuttamiseen, ja vanhemman voi olla helpompi tukeutua esimerkiksi psykologisen kontrollin keinoihin kasvatuksessa. Näin ollen, vanhemman korkea itsetunto voi suojella

vanhemman jaksamista perheissä, joissa on paljon lapsia. Myös Kimin ja kumppaneiden (2014) ja Thompsonin (2009) mukaan hyvä itsetunto voi suojata vanhemmuudessa koetulta stressiltä, mikä tukee ajatusta itsetunnon suojelevasta vaikutuksesta.

4.1 Tutkimuksen rajoitukset ja vahvuudet

Tutkimuksen suhteen on syytä ottaa huomioon muutamia rajoituksia. Ensimmäiseksi, käytetyssä aineistossa oli muutamia seikkoja, jotka vaikuttavat tulosten yleistettävyyteen. Vanhemmat olivat keskimäärin korkeakoulutetumpia verrattuna väestötasoon, mistä johtuen tulokset eivät välttämättä ole yleistettävissä esimerkiksi matalamman koulutustason omaaviin vanhempiin. Lisäksi lasten lukumäärä oli hieman korkeampi kuin väestötasolla. Toisaalta taas hieman suurempi lasten keskiarvoinen lukumäärä ja suurperheiden osallisuus tuotti mahdollisuuden tarkastella vanhemman itsetunnon ja vanhemmuustyyliulottuvuuksien yhteyksiä suuremmissa perheissä. Lisäksi vanhemmuustyyliä kartoitaviin väittämiin vastasivat vain vanhemmat, joilla oli yli 2-vuotiaita lapsia. Tästä johtuen tässä tutkimuksessa vanhempien keski-ikä oli korkeampi kuin koko VoiKu-aineistossa, mikä on saattanut vaikuttaa tuloksiin. Toiseksi, muuttujakeskeinen näkökulma vaikeutti tulosten vertailua aiempaan tutkimukseen, sillä usein vanhemmuustyyliä on tutkittu typologioiden kautta. Muuttujakeskeistä lähestymistapaa käytettäessä on otettava huomioon myös se, että ulottuvuuksia tarkastellaan erillään muista ulottuvuuksista, minkä vuoksi yhteyksien ylitulkinta tai väärintulkinta on mahdollista. Toisaalta kuitenkin muuttujakeskeinen lähestymistapa mahdollisti vanhemmuustyyliulottuvuuksien tutkimisen toisistaan erillisinä koko aineistossa, mikä ei typologisessa lähestymistavassa olisi ollut mahdollista. Kolmanneksi, tässä tutkimuksessa itsetunnon mittarina käytettiin yleisen itsetunnon mittaria, minkä vuoksi itsetunnon eri osa-alueiden tarkastelu ei ollut mahdollista. Olisi mielekästä tutkia itsetunnon yhteyksiä muuttujiin käyttäen spesifimpää vanhemmuuden itsetunnon mittaria. Neljänneksi on otettava huomioon vanhemmuustyyliuuttujien reliabiliteetit. Reliabiliteetit olivat tyydyttäviä, mutta lämpimyyden reliabiliteetti jäi kuitenkin suhteellisen matalaksi. Lisäksi osa tämän tutkimuksen yhteyksistä jäi merkittävydestään huolimatta heikoksi tai pieneksi, joten näiden yhteyksien todentaminen lisätutkimuksilla olisi tarpeen. Viidenneksi, tulosten yleistettävyyden kannalta on tärkeää huomioida, että

vanhemmuustyylien suotuisuudessa on kulttuurisia eroja, minkä vuoksi tulokset eivät ole suoraan sovellettavissa muihin kulttuurisiin konteksteihin.

4.2 Johtopäätökset

Tutkimuksemme osoitti vanhemman korkean itsetunnon voivan lisätä vanhemmuuden lämpimyyttä, kun taas vanhemman matalan itsetunnon voivan lisätä riskiä psykologisen kontrollin käytölle vanhemmuudessa. Näin ollen korkea itsetunto voi toimia vanhemmuuden voimavarana ja suojella psykologisen kontrollin käytöltä sekä edesauttaa vanhemmuuden lämpimyyttä. Tutkimus osoitti, että itsetunnon merkitys vanhemman psyykkisenä resurssina näyttäisi korostuvan etenkin silloin, kun perheessä on paljon lapsia. Perheissä, joissa lapsia on paljon, vanhemman matala itsetunto voi olla riskitekijä vanhemman käyttämälle psykologiselle kontrollille ja vähäisemmälle lämpimyydelle. Vanhemman itsetunnon ollessa korkea, lasten lukumäärä ei vaikuta vanhemmuuteen yhtä haitallisesti. Näiden tulosten valossa vanhemman itsetunnon tukemisen tärkeys tulisi huomioida esimerkiksi perheille tarkoitetuissa palveluissa.

Lähteet

- Akcinar, B., & Baydar, N. (2014). Parental control is not unconditionally detrimental for externalizing behavior in early childhood. *International Journal of Behavioral Development, 38*, 118–127.
- Aunola, K., Nurmi, J. E. (2004). Maternal affection moderates the impact of psychological control on a child's mathematical performance. *Developmental Psychology, 40*(6), 965–978.
- Aunola, K., Nurmi, J. E., Onatsu-Arvilommi, T., & Pulkkinen, L. (1999). The role of parents' self-esteem, mastery-orientation and social background in their parenting styles. *Scandinavian Journal of Psychology, 40*(4), 307–317.
- Aunola, K., Stattin, H., & Nurmi, J. E. (2000). Parenting styles and adolescents' achievement strategies. *Journal of Adolescence, 23*(2), 205–222.
- Aunola, K., Tolvanen, A., Viljaranta, J., & Nurmi, J. E. (2013). Psychological control in daily parent–child interactions increases children's negative emotions. *Journal of Family Psychology, 27*(3), 453–462.
- Aunola, K., Vanhatalo, O., & Sethi, R. (2001). Sosiaalinen tausta, arvot ja vanhemmuus. *Psykologia, 03/01*.
- Aunola, K., Viljaranta, J., & Tolvanen, A. (2017). Does daily distress make parents prone to using psychologically controlling parenting? *International Journal of Behavioral Development, 41*(3), 405–414.
- Barber, B. K. (1996). Parental psychological control: Revisiting a neglected construct. *Child Development, 67*, 3296–3319.
- Barber, B. K., Stolz, H. E., Olsen, J. E., & Maughan, S. L. (2005). Parental support, psychological control and behavioral control: Assessing relevance across time, method and culture. *Monographs of The Society for Research in Child Development, 70*(40), 1–13.
- Barber, B. K. & Xia, M. (2013). The centrality of control to parenting and its effects. Teoksessa E. L. Robert, A. S. Morris, & A. W. Harris (toim.). *Authoritative parenting: Synthesizing nurturance and discipline for optimal child development* (1. painos, s. 61–87). Washington, DC: American Psychological Association.
- Baumrind, D. (1966). Effects of authoritative parental control on child behavior. *Child Development, 37*, 887–907.
- Baumrind, D. (1971). Current patterns of parental authority. *Developmental psychology, 4*(1), 1–103.

- Baumrind, D. (1983). Rejoinder to Lewis's reinterpretation of parental firm control effects: Are authoritative families really harmonious? *Psychological Bulletin*, *94*, 132–142.
- Baumrind, D. (2001). Does causally relevant research support a blanket injunction against disciplinary spanking by parents? *Invited Address at the 109th Annual Convention of the American Psychological Association*, San Francisco, CA.
- Bean, R. A., Barber, B. K., & Crane, D. R. (2006). Parental support, behavioral control, and psychological control among African American youth: The relationships to academic grades, delinquency, and depression. *Journal of Family Issues*, *27*(10), 1335–1355.
- Belsky, J. (1984). The determinants of parenting: A process model. *Child Development*, *55*(1), 83–96.
- Belsky, J. (1990). Parental and nonparental child care and children's socioemotional development: A decade in review. *Journal of Marriage and the Family*, *52*, 885–903.
- Bleidorn, W., Buyukcan-Tetik, A., Schwaba, T., Van Scheppingen, M. A., Denissen, J. J., & Finkenauer, C. (2016). Stability and change in self-esteem during the transition to parenthood. *Social Psychological and Personality Science*, *7*(6), 560–569.
- Brummelman, E., Thomaes, S., Nelemans, S. A., Orobio de Castro, B., Overbeek, G., & Bushman, B. J. (2015). Origins of narcissism in children. *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America*, *112*, 3659–3662.
- Casad, B. J., Marcus-Newhall, A., Nakawaki, B., Kasabian, A. S., & LeMaster, J. (2012). Younger age at first childbirth predicts mothers' lower economic and psychological well-being later in life. *Journal of Family and Economic Issues*, *33*, 421–435.
- Chen, E. Y., Enright, R. D., & Tung, E. Y. (2016). The influence of family unions and parenthood transitions on self-development. *Journal of Family Psychology*, *30*(3), 341–352.
- Coplan, R. J., Hastings, P. D., Lagacé-Séguin, D. G., & Moulton, C. E. (2002). Authoritative and authoritarian mothers' parenting goals, attributions, and emotions across different child rearing contexts. *Parenting*, *2*(1), 1–26.
- Cramm, J. M., & Nieboer, A. P. (2011). Psychological well-being of caregivers of children with intellectual disabilities: Using parental stress as a mediating factor. *Journal of Intellectual Disabilities*, *15*(2), 101–113.
- Darling, N., & Steinberg, L. (1993). Parenting style as context: An integrative model. *Psychological Bulletin*, *113*, 487–496.
- DeHart, T., & Pelham, B. W. (2007). Fluctuations in state implicit self-esteem in response to daily negative events. *Journal of Experimental Social Psychology*, *43*, 157–165.

- DeHart, T., Pelham, B. W., Tennen, H. (2006). What lies beneath: Parenting style and implicit self-esteem. *Journal of Experimental Social Psychology*, 42(1), 1–17.
- Di Paula, A. & Campbell, J. D. (2002). Self-esteem and persistence in the face of failure. *Journal of Personality and Social Psychology*, 83(3), 711–724.
- Dix, T. (1991). The affective organisation of parenting: Adaptive and maladaptive processes. *Psychological Bulletin*, 110, 3–25.
- Donnellan, M. B., Trzesniewski, K. H., Robins, R. W., Moffitt, T. E., & Caspi, A. (2005). Low self-esteem is related to aggression, antisocial behavior, and delinquency. *Psychological Science*, 16, 328–335.
- Dornbusch, S. M., Ritter, P. L., Leiderman, P. H., Roberts, D. F., & Fraleigh, M. J. (1987). The relation of parenting style to adolescent school performance. *Child Development*, 58, 1244–1257.
- Fox, R. A., Platz, D. L., & Bentley, K. S. (1995). Maternal factors related to parenting practices, developmental expectations, and perceptions of child behavior problems. *The Journal of Genetic Psychology*, 156(4), 431–441.
- Friedson, M. (2015). Authoritarian parenting attitudes and social origin: The multigenerational relationship of socioeconomic position to childrearing values. *Child Abuse & Neglect*, 51, 263–275.
- Furnham, A., & Cheng, H. (2000) Lay theories of happiness. *Journal of Happiness Studies*, 1, 227–246.
- Garber, J., Robinson, N. S., & Valentiner, D. (1997). The relations between parenting and adolescent depression: Self-worth as a mediator. *Journal of Adolescent Research*, 12, 12–33.
- Gentile, B., Grabe, S., Dolan-Pascoe, B., Twenge, J. M., Wells, B. E., & Maitino, A. (2009). Gender differences in domain-specific self-esteem: A meta-analysis. *Review of General Psychology*, 13(1), 34–45.
- Harris, M. A., Donnellan, M. B., Guo, J., McAdams, D. P., Garnier-Villarreal, M., & Trzesniewski, K. H. (2017). Parental co-construction of 5- to 13-year-olds' global self-esteem through reminiscing about past events. *Child Development*, 88, 1810–1822.
- Herrenkohl, E. C., Herrenkohl, R. C., Egolf, B. P., & Russo, M. J. (1998). The relationship between early maltreatment and teenage parenthood. *Journal of Adolescence*, 21, 291–303.
- Hurlbut, N. L., McDonald, A., Jambunathan, S. & Butler, P. (1997). Adolescent mothers' self-esteem and role identity and their relationship to parenting skills knowledge. *Adolescence*, 32(127), 639–655.

- Ji, Y., Rana, C., Shi, C., & Zhong, Y. (2019). Self-Esteem mediates the relationships between social support, subjective well-being, and perceived discrimination in Chinese people with physical disability. *Frontiers in psychology, 10*, 1–7.
- Keltikangas-Järvinen, L. (2017). *Hyvä itsetunto* (23. p.). Helsinki: WSOY.
- Kim, E., Hogge, I., & Salvisberg, C. (2014). Effects of self-esteem and ethnic identity: Acculturative stress and psychological well-being among Mexican immigrants. *Hispanic Journal of Behavioral Sciences, 36*(2), 144–163.
- Kim, K., & Rohner, R. P. (2002). Parental warmth, control and involvement in schooling: Predicting academic achievement among Korean American adolescents. *Journal of Cross-Cultural Psychology, 33*, 127–140.
- Kuster, F., & Orth, U. (2013). The long-term stability of self-esteem: It's time-dependent decay and non zero asymptote. *Personality and Social Psychology Bulletin, 39*, 677–690.
- Laukkanen, J., Ojansuu, U., Tolvanen, A., Alatupa, S., & Aunola, K. (2014). Child's difficult temperament and mothers' parenting styles. *Journal of Child and Family Studies, 23*(2), 312–323.
- Lovejoy, M. C., Graczyk, P. A., O'Hare, E., & Neuman, G. (2000). Maternal depression and parenting behavior: A meta-analytic review. *Clinical Psychology Review, 20*, 561–592.
- Maccoby, E. E. & Martin, J. A. (1983). Socialization in the context of the family: Parent-child interaction. Teoksessa P. H. Mussen (Sarjan toim.) & E. M. Hetherington (Vol. Toim.), *Handbook of child psychology: Vol. 4. Socialization, personality, and social development* (4. painos, s. 1– 101). New York: Wiley
- MacPhee, D. (1996). Ethnic variations in personal social networks and parenting. *Child Development, 67*(6), 3278–3295.
- Montgomery, C., Fisk, J. E., & Craig, L. (2008). The effects of perceived parenting style on the propensity for illicit drug use: The importance of parental warmth and control. *Drug and alcohol review, 27*(6), 640–649.
- Murray, S. L. (2005) Regulating the risks of closeness: A relationship-specific sense of felt security. *Current Directions in Psychological Science, 14*(2), 74–78.
- Newcomb, M. D., & Loeb, T. B. (1999). Poor parenting as an adult problem behavior: General deviance, deviant attitudes, inadequate family support and bonding, or just bad parents? *Journal of Family Psychology, 13*(2), 175–193.
- Oates, G. L. (1997). Self-esteem enhancement through fertility? Socioeconomic prospects, gender, and mutual influence. *American Sociological Review, 62*(6), 965–973.
- Onatsu-Arvilommi, T., Nurmi, J.-E., & Aunola, K. (1998). Mothers' and fathers' well-being, parenting styles, and their children's cognitive and behavioural strategies at primary school. *European Journal of Psychology of Education, 13*, 543–556.

- Orth, U., & Robins, R. W. (2014). The development of self-esteem. *Current Directions in Psychological Science*, 23, 381–387.
- Orth, U., Trzesniewski, K. H., & Robins, R. W. (2010). Self-esteem development from young adulthood to old age: A cohort-sequential longitudinal study. *Journal of Personality and Social Psychology*, 98, 645–658.
- Pace, G. T., & Shafer, K. (2013). Parenting and depression: Differences across parental roles. *Journal of Family Issues*, 36(8), 1001–1021.
- Plunkett, S. W., Henry, C. S., Robinson, L. C., Behnke, A., & Falcon, P. C. (2007). Adolescent perceptions of parental behaviors, adolescent self-esteem, and adolescent depressed mood. *Journal of Child and Family Studies*, 16, 760–772.
- Quarles, V. (2013). *A study of parenting authority styles and self-esteem: Implications for families*. (Väitöskirja, Capella University). Haettu osoitteesta <https://jyu.finna.fi/PrimoRecord/pci.proquest1520319326>
- Roberts, G. C., Block, H., & Block, J. (1984). Continuity and change in parents' child-rearing practices. *Child Development*, 55, 586–597.
- Robins, R. W. & Trzesniewski, K. H. (2005). Self-Esteem development across the lifespan. *Current Directions in Psychological Science*, 14(3), 158–162.
- Robins, R.W., Trzesniewski, K.H., Tracy, J.L., Gosling, S.D. & Potter, J. (2002). Global self-esteem across the lifespan. *Psychology and Aging*, 17, 423–434.
- Rosenberg, M. (1965). *Society and the adolescent self - image*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Schaefer, E. S. (1965). Children's reports of parental behavior: An inventory. *Child Development*, 36, 413–424.
- Skreden, M., Skari, H., Malt, U. F., Pripp, A. H., Björk, M. D., Faugli, A., & Emblem, R. (2012). Parenting stress and emotional wellbeing in mothers and fathers of preschool children. *Scandinavian Journal of Public Health*, 40, 596–604.
- Smyth, C., & Craig, L. (2017). Conforming to intensive parenting ideals: willingness, reluctance and social context, Families. *Relationships and Societies*, 6(1), 107–124.
- Steinberg, L., Lamborn, S. D., Darling, N., Mounts, N. S., & Dornbusch, S. M. (1994). Over-time changes in adjustment and competence among adolescents from authoritative, authoritarian, indulgent, and neglectful families. *Child Development*, 65, 754–770.
- Strohschein, L., Gauthier, A. H., Campbell, R., & Kleparchuk, C. (2008). Parenting as a dynamic process: A test of the resource dilution hypothesis. *Journal of Marriage and Family*, 70, 670–683.

- Suomen virallinen tilasto (SVT): Perheet [verkkojulkaisu]. ISSN=1798-3215. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu: 18.11.2019]. Saatavilla: <http://www.stat.fi/til/perh/index.html>
- Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestön koulutus rakenne [verkkojulkaisu]. ISSN=1799-4586. 2018. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu:15.5.2020]. Saatavilla http://www.stat.fi/til/vkour/2018/vkour_2018_2019-11-05_tie_001_fi.html
- Taraban, L., & Shaw, D. S. (2018). Parenting in context: Revisiting Belsky's classic process of parenting model in early childhood. *Developmental Review, 48*, 55–81.
- Thompson, S. N. (2009). *Parental Perceptions of Family Adjustment in Childhood Disability: The Role of Parenting Stress, Parental Self-Esteem, and Positive Appraisal* (Väitöskirja, The university of Manitoba. Haettu osoitteesta https://scholar.google.com/scholar?hl=en&as_sdt=0%2C5&q=Thompson%2C+S.+N.+%282009%29.+Parental+Perceptions+of+Family+Adjustment+in+Childhood+Disability%3A+The+Role+of+Parenting+Stress%2C+Parental+Self-Esteem%2C+and+Positive+Appraisal.+The+university+of+Manitoba.&btnG=
- Trillingsgaard, T., & Sommer, D. (2018). Associations between older maternal age, use of sanctions, and children's socio-emotional development through 7, 11, and 15 years. *European Journal of Developmental Psychology, 15*(2), 141–155.
- Trzesniewski, K. H., Donnellan, B. M., Moffitt, T. E., Robins, R. W., Puolton, R., & Caspi, A. (2006). Low self-esteem during adolescence predicts poor health, criminal behavior, and limited economic prospects during adulthood. *Developmental Psychology, 42*(2), 381–390.
- Trzesniewski, K. H., Donnellan, M. B., & Robins, R. W. (2003). Stability of self-esteem across the life span. *Journal of Personality and Social Psychology, 84*(1), 205–220.
- Van Vugt, E., Loeber, R., & Pardini, D. (2016). Why is young maternal age at first childbirth a risk factor for persistent delinquency in their male offspring? Examining the role of family and parenting factors. *Criminal Behaviour and Mental Health, 26*(5), 322–335.
- Walling, B. R., Mills, R. S. L., & Freeman, W. S. (2007). Parenting cognitions associated with the use of psychological control. *Journal of Child and Family Studies, 16*, 642–659.
- Zimmerman, S.L. (1999). *Self-esteem, personal control, optimism, extraversion and the subjective well-being of midwestern university faculty*. Väitöskirja (Andrews University). Haettu osoitteesta <https://digitalcommons.andrews.edu>
- Zussman, J. U. (1978). Relationship of demographic factors to parental discipline techniques. *Developmental Psychology, 14*(6), 685.

Liitteet

Liite 1. Vanhemmuustyylien mittarin kysymykset luokiteltuina vanhemmuustyyliulottuvuuksiin

Lämpimyys

1. Kunnioitan lapseni mielipidettä.
 4. Lasken usein leikkiä lapseni kanssa.
 7. Osoitan lapselleni usein, että rakastan häntä.
 9. Minulla ja lapsellani on hyvä suhde.
 13. Osoitan lapselleni tunteitani halaamalla ja pitämällä häntä sylissäni.
-

Behavioraalinen kontrolli

- (2. Kun olen suuttunut lapselleni, näytän sen myös. **Jätettiin analyyseistä pois**)
3. Lapseni pitää oppia, että meidän perheessä on tarkat säännöt.
 6. Lapseni pitää oppia käyttäytymään kunnolla vanhempiaan kohtaan.
 8. On tärkeää, että lapset tottelevat vanhempiaan.
-

Psykologinen kontrolli

5. Lapseni on opittava arvostamaan sitä, kuinka hyvin hänen asiansa ovat.
10. Uskon, että lapseni on hyvä tietää, mitä kaikkea olen hänen vuoksensa tehnyt.
11. Annan lapseni nähdä, kuinka pettynyt ja häpeissäni olen, jos hän käyttäytyy huonosi
12. Lapseni tulee tietää, miten paljon uhraudun hänen vuokseen

Liite 2. Itsetuntoa ja masennusta kartoittavat kysymykset, itsetuntoa kartoittavat kysymykset lihavoituna

- 1. Uskon, että minulla on monia hyviä ominaisuuksia.**
2. Pyrin suoriutumaan kaikesta mahdollisimman hyvin.
3. Minun on vaikea antaa itselleni anteeksi epäonnistumisiani.
4. Olen usein surullinen.
5. Ihmiset odottavat minulta liikoja.
6. En osaa enää nauttia niin kuin ennen.
- 7. Pystyn tekemään asioita yhtä hyvin kuin muutkin ihmiset.**
8. Minulla on voimakas tarve tehdä kaikki täydellisesti.
9. Varsin usein tunnen itseni huonoksi ja syylliseksi.
10. Koen, että minulle asetetaan liian korkeita vaatimuksia.
11. Muut ihmiset kiinnostavat minua vähemmän kuin aikaisemmin.
12. Ryhtyminen johonkin merkitsee minulle ylimääräistä ponnistelua.
13. Arvoni ihmisenä riippuu suoriutumisestani.
- 14. Minulla on myönteinen käsitys itsestäni.**
15. Minun odotetaan olevan täydellinen.
16. Väsyn nykyisin nopeammin kuin tavallisesti.
- 17. Olen kaiken kaikkiaan tyytyväinen itseeni.**
18. Teen asiat joko viimeisen päälle tai sitten en tee niitä lainkaan.